

Een lange weg

Als u dit leest, heeft de Tweede Kamer bij de algemene beschouwingen van het kabinet gedaan gekregen dat de arbeidskosten rond het niveau van het minimumloon worden verlaagd zonder dat het netto minimumloon daalt. Dat kan door de werkgeverspremies voor de sociale verzekeringen voor het minimumloon op nul te stellen. Of nu het daartoe strekkende plan van het NCW, de PvdA-, de VVD- of de CDA-fractie wordt uitverkoren, of het kabinet een maatregel bedenkt volgens eigen receptuur, doet er niet zo veel toe. Het gaat erom dat het kabinet, door een dergelijk voorstel te accepteren, toegeeft dat het de bestrijding van de werkloosheid te licht heeft opgevat.

Afhankelijk van de gekozen variant schept deze verlichting van de loonkosten op de lange termijn 45.000 tot 130.000 extra (deeltijd)banen. Vergelijken met het effect van het huidige specifieke beleid is dat een forse opbrengst. Als we daarentegen kijken naar de omvang van het probleem, wordt duidelijk dat deze minimumloonmaatregel niet het ei van Columbus is en dat er nog een lange weg te gaan is. Ooit moeten toch tegen de 400.000 van de bijna 700.000 geregistreerde werklozen aan een baan worden geholpen. Gegeven het feit dat de autonome stijging van de werkgelegenheid in personen bij voortgaande groei gemiddeld net genoeg is om de jaarlijkse stijging van het arbeidsaanbod met 60 à 70.000 personen op te vangen, zal de behoefte aan nog weer nieuwe ideeën voor werkgelegenheidsbevorderend beleid groot blijven.

Een verkenning van de mogelijkheden op het gebied van werkloosheidsbestrijding is onlangs gemaakt door de denktank van de Partij van de Arbeid¹. Dit werkstuk is geen lectuur waar je vrolijk van wordt. Na een schets van de te verwachten ontwikkelingen aan de vraag- en aanbodkant van de arbeidsmarkt, worden drie mogelijke scenario's besproken om deze ontwikkelingen in goede banen te leiden, dat wil zeggen naar volledige werkgelegenheid. Welk draaiboek men ook kiest, de doelstelling van volledige werkgelegenheid blijkt pas binnen bereik te komen als de demografische aanbodstijging gaat afzakken. Deze eeuw hoeven we er dus nauwelijks meer op te rekenen.

In het *marktsценario* wordt de lijn van het huidige beleid min of meer doorgetrokken. Een combinatie van loonmatiging, differentiatie van arbeidsvoorwaarden en prestatiebeloning zorgt voor flexibele loonvorming. Met verder aangescherpte uitkeringsregels en scholing aangepast aan de behoeften van het bedrijfsleven kan zo geprofiteerd worden van de groei van de wereldhandel. Evenwicht op de arbeidsmarkt valt kort na de eeuwwisseling te verwachten als bovendien de reële groei niet lager uitkomt dan gemiddeld 4 à 5% per jaar. Zo veel groei-optimisme lijkt niet gerechtvaardigd. Naarmate de groei tegenvalt, verschuift het bereiken van volledige werkgelegenheid verder de eenentwintigste eeuw in.

Het *herverdelingsscenario* sluit aan bij de heersende opvattingen in kringen van de PvdA. Collectieve arbeidstijdverkortung uitgelokt door reductie van de sociale premies per bedrijf of bedrijfstak afhankelijk van de gerealiseerde verkortung moet de vraag naar arbeid aanwakkeren. Koopkrachthandhaving en handhaving of verlenging van de bedrijfstijd gelden daarbij als randvoorwaarden. Het komt erop neer dat de hele ruimte die ontstaat door produktiviteitsstijging, wordt besteed aan het scheppen van extra arbeidsplaatsen, hetzij in het arbeidstijdverkortende bedrijfsleven, hetzij in de kwartair-

re sector. Bij een gemiddelde jaarlijkse produktie- en produktiviteitsgroei van 2,5% zou de gemiddelde arbeidstijdverkortung ook 2,5% kunnen bedragen – 4% in herverdelende bedrijven en 1% onder zelfstandigen, deeltijdwerkers, hoger personeel e.d. Als dan de collectieve sector een zelfde resultaat zou boeken, zou volledige werkgelegenheid in 2000 bereikt kunnen zijn. Minder medewerking van de collectieve sector of extra arbeidsaanbod van 'boven de markt zwevende' vrouwen zou dit tijdstip 6 à 9 jaar verder weg schuiven.

Het derde en laatste draaiboek is het *meerkeuzescenario*. Het combineert enkele minder orthodoxe voorstellen: heffing van sociale premies over de toegevoegde waarde, 'negatieve sociale premies' d.w.z. loonkostenverlaging door subsidies gefinancierd uit heffingen op de toegevoegde waarde, een participatiestelsel à la Weitzman, een basisinkomen gefinancierd uit een heffing op de toegevoegde waarde. De combinatie moet leiden tot flexibele loonkosten, loondifferentiatie en soepel verlopende herverdeling van werk. Uitgaande van een produktiegroei van 3% per jaar, een produktiviteitsgroei van 2% per jaar en een atv van eveneens 2% per jaar zou het gewenste evenwicht op de arbeidsmarkt nog deze eeuw te bereiken zijn. Gezien de inzet van onbeproefde instrumenten is de onzekerheid over dit tijdpad groot, terwijl tegenvallende economische groei en extra aanbod uit hoofde van het 'aangemoedigde-werker'-effect die onzekerheid nog vergroten.

De oplossing van het probleem van de werkloosheid komt met deze alternatieve scenario's niet dichterbij. Je hoeft maar '1992' te roepen en meerkeuze verandert in *geen keuze*. Om het allemaal mogelijk te maken zou Nederland het Albanië van de EG moeten worden. Een basisinkomen op het niveau van het individuele sociale minimum zou volgens de schrijver het rondpompen van een bedrag tussen de honderd en honderdvijftig miljard – drie keer de huidige btw-opbrengst – betekenen. Er zal nog heel wat water door de Rijn moeten stromen, voor we een parlement hebben gekozen dat daar aan wil. Ook zullen de beloningsverhoudingen geheel op hun kop gezet moeten worden, vooral om laagbetaald werk gedaan te krijgen. Gezien de perikelen rond de belastingvereenvoudiging lijkt dat op zich al voldoende om het basisinkomen te blokkeren.

Blijft over de keus tussen de oude bekenden herverdeling via arbeidstijdverkortung en werk scheppen door kostenmatiging. Zoals gepresenteerd is het herverdelingsscenario de snelste weg naar herstel van volledige werkgelegenheid. Dat kan echter alleen als de kwalitatieve aansluitingsproblemen worden opgelost die het succes van de arbeidstijdverkortung in het recente verleden hebben geblokkeerd. Voorwaarde daarvoor is dat de her-, om- en bijscholing zo goed functioneert dat op alle kwalificatieniveaus de opvallende banen kunnen worden vervuld. Dat lijkt nog een stuk moeilijker dan het heroriënteren van alle langdurig werklozen, wat nu al zo slecht opschiet. Er zit dus weinig anders op dan de huidige marktconforme aanpak volhouden en goede ideeën niet versmaden als die opduiken. Meneer Vermeend, weet u er nog een?

W. Sietsma

1. P. de Beer, *Werkloos toezien? Drie scenario's van de arbeidsmarkt*, WBS-Cahiers, Van Loghum Slaterus, Deventer, 1988.